

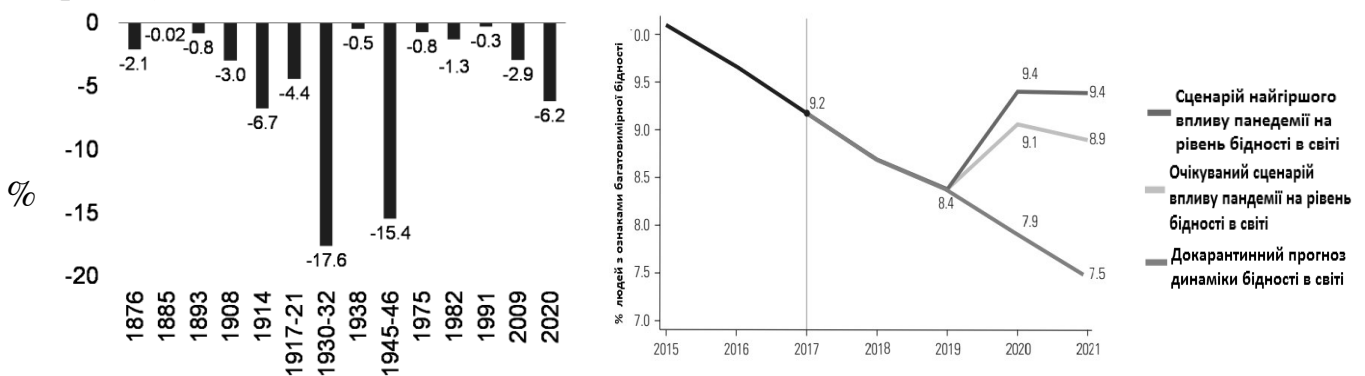
Руслан АВГУСТИН

професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу ЗУНУ, д.е.н., доцент

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

На сучасному етапі розвитку глобальної економіки стало зрозуміло, що глобальна економічна та політична системи радикально змінюються внаслідок не лише об'єктивних політичних, а й суто економічних, соціальних та культурних чинників. При цьому основні мегаучасники глобальної економіки намагаються трансформувати систему без врахування інтересів переважної кількості населення планети.

З 1870 року глобальна економіка пережила 14 глобальних спадів. Причому найбільшими за глибиною деструкцією економіки стали рецесії 1930-1932 рр., а також 1945-1946 рр. Як вбачається, ці деструктивні зміни значною мірою були наслідками соціально-гуманітарних чинників – воєн, революцій, епідемій (рис. 1)

а) Періоди рецесії глобальної економіки за 1870-2020 рр. [1].

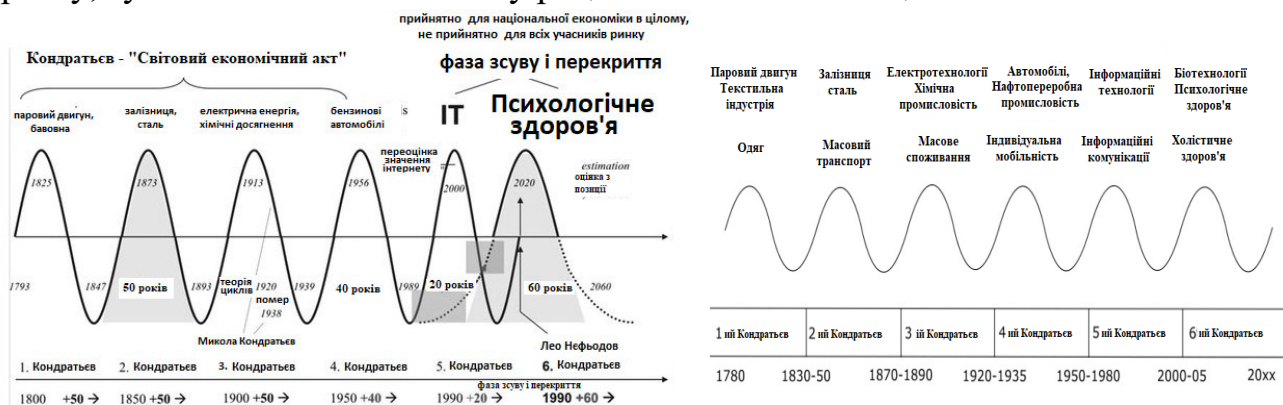
б) Очікуваний вплив пандемії COVID-19 на зростання бідності у світі у 2020-2022 рр. [2].

Рис. 1. Періоди рецесії глобальної економіки за 1870-2020 рр. та очікувані наслідки пандемії COVID-19 на зростання бідності у 2020-2021 рр.

Аналіз історичних передумов економічних криз засвідчує вагомість соціально-гуманітарних чинників як визначальних. На наше переконання причиною навіть «Великої депресії» у США у 1930-1932 рр. стала не стільки нестача грошової маси, криза перевиробництва, біржові бульбашки чи стрімкий ріст чисельності населення, скільки деструктивний вплив хремастичних інтересів власників бізнесу, які, женучись за прибутками, хотіли отримати максимальну вигоду, не проєктуючи, як реалізація таких намірів відобразиться на суспільстві. Як і причиною II світової війни стали хремастичні, особистісні інтереси А. Гітлера щодо панування над світом, наслідком яких стала не лише економічна, але й затяжна соціально-гуманітарна криза.

Рецесія 2019-2020 рр. чітко проілюструвала, що саме людський чинник стає причиною найістотніших впливів на економіку, і вплив пандемії COVID-19 на економіку України та світову економіку став визначальним чинником тривалої кризи.

Тобто найвпливовішим глобальним викликом для національних економік став гуманітарний чинник – інфекційні хвороби, які завдяки зростанню урбанізації, і обумовленій нею концентрації людей у містах, а також зростанню міграційних потоків, фізичній та економічній доступності подорожування у глобальному просторі світу для значної частки населення світу сформувала передумови для швидкого поширення інфекційних хвороб. Пандемія COVID-19, яка розпочалася у 2019 р. виявила неготовність національних економік до соціально-гуманітарних викликів. Хоча науковці впродовж останніх років чітко наголошували, що чинниками зростання чи занепаду економік стануть не стільки суто економічні фактори, скільки соціально-гуманітарні – розвиток інтелекту, ІТ галузі та психологічного здоров'я. А.Голдшмідт проєктував, що саме психологічне здоров'я стане чинником пришвидшення у 2020 р. шостого циклу Кондратьєва (рис. 2), оскільки для цього існували всі передумови, втім саме криза фізичного здоров'я (пандемія COVID 2019) істотно загальмувала процес росту, зумовивши поглиблену рецесію світової та національних економік.

а) Цикли Кондратьєва. Шостий цикл пов'язаний з досягненням в галузі ІТ та аспектами психічного здоров'я (А. Голдшмідт, 2004)

б) Цикли Кондратьєва (хвилі економічного розвитку) та чинники, які їх зумовили (Л. Нефьодов, 2006, 2017)

Рис. 2. Формалізація циклів Кондратьєва з урахуванням соціально-гуманітарних чинників за А. Голдшмідтом та Л. Нефьодовим. [3]

Фактично науковці у світі суголосно акцентують, що основними чинниками змін в економіці є саме соціальні та людські, які стають інгібіторами чи каталізаторами суспільних процесів, і саме здоров'я матиме визначальний вплив на економічне зростання/спад, що загострюватиме соціальну ентропію, яка посилюватиме збурення й економічних систем і надалі.

Оцінити ефективність функціонування системи економічної безпеки України є складно через число кількісних та якісних параметрів, які її характеризують, зокрема через несформованість методології моніторингу впливу на рівень економічної безпеки держави [4, с.152]. Істотний рівень невизначеності вихідних даних, структурна диференційованість, нечіткість взаємозв'язків між параметрами безпеки та складність їх виявлення обумовлюють доцільність системно-динамічного моделювання взаємозалежності системи економічної безпеки. Оскільки показник економічної безпеки національної економіки не дискретним, його моделювання здійснювалося в зазначеній послідовності етапів.

Системно-динамічна модель дозволяє сформулювати уявлення про систему та її поведінку не лише з урахуванням хронологічного, але і просторового виміру, а також зміни її кількісних і якісних параметрів, виду і системи взаємозв'язків. Етапами системно-динамічного моделювання системи економічної безпеки держави є: (1) характеристика компонент системи економічної безпеки національної економіки, типологія і види їх взаємодій; (2) формалізація виявлених взаємозв'язків з використанням методології імітаційного моделювання; (3) прогнозування перспектив розвитку системи на основі виявлених взаємозв'язків.

Механізми реалізації національної стратегії безпеки України у економічній сфері повинні охоплювати: формування спільної ідеологічної основи розвитку держави, яка формується шляхом виховання спільної системи цінностей і відповідальності усіх громадян України, базованій на національній ідеї, оскільки право власності на національні ресурси здобуті попередніми поколіннями; формування усвідомлення відповідальності усіх громадян за наслідки своєї життєдіяльності; розвиток освіти, науки, медицини, культури для систематичного вдосконалення генетичного коду, технологій виживальності та господарювання.

Рациональним критерієм економічної безпеки держави доцільно визнати частку публічних ресурсів, яка не може передаватися у власність іншим особам. Для держави та кожної територіальної громади повинна встановлюватися частка природних ресурсів, які не можуть бути приватизовані: не менше, ніж 50 % території в управлінні територіальних громад не може бути відчужена з публічної власності. Не можуть передаватися у приватну власність природні водні ресурси, не менше, ніж 50 % лісових насаджень, а також стратегічні для забезпечення економічної безпеки об'єкти інфраструктури. Перелік цих об'єктів публічної власності повинен визначатися у основних сферах безпеки людини: продовольчій, фармацевтичній, медичній, енергетичній, транспортній, фінансовій, з персональною відповідальністю за ефективність їх використання,

створенням механізмів публічного контролю за управлінням ресурсами на усіх етапах економічної взаємодії. Вкрай необхідне посилення відповідальності представників органів влади за результати управління. На даний час відповідальність несуть юридичні особи (органи державної влади та місцевого самоврядування оформлені як юридичні особи, у яких запроваджене колективне прийняття управлінських рішень, тому персональна відповідальність службовців реально відсутня).

Отже, поглиблення глобальних криз та загострення небезпек в умовах пандемії COVID-19 зумовлюють доцільність перегляду методологічної основи стратегічного програмування економічної безпеки держави. Враховуючи відсутність в Україні системного обліку публічних ресурсів, доцільна їх інвентаризація, насамперед природних, із закріпленням права власності на них. Запропонований критерій економічної безпеки – частка публічних ресурсів, яка не може передаватися у користування чи і власність іншим особам. Перелік об'єктів публічної власності повинен визначається в основних сферах безпеки людини: продовольчій, фармацевтичній, медичній, енергетичній, транспортній, фінансовій, з персональною відповідальністю за ефективність їх використання, створенням механізмів публічного контролю за управлінням цими ресурсами на усіх етапах економічної взаємодії дослідження диференціації за рівнем добробуту повинне здійснюватися за обсягами наявного багатства, а не обсягом доходів за період, оскільки останні відображають лише зміну наявного обсягу, втім не характеризують наявний енергетичний потенціал.

Список використаних джерел:

1. Kose A., Sugawara N. Understanding the depth of the 2020 global recession in 5 charts. World Bank Blogs JUNE 15, 2020 <https://blogs.worldbank.org/opendata/understanding-depth-2020-global-recession-5-charts>.

2. Poverty and shared prosperity 2020. REVERSALS OF FORTUNE. International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34496/9781464816024.pdf?sequence=33&isAllowed=y>.

3. Andreas J.W. Goldschmidt, Health Industry in Germany, Seoul National University. Korea, October 7, 2013 URL: https://www.iat.eu/media/goldschmidt_presentation_health-industry-in-germany_ajw-goldschmidt_seoul_8oct2013.pdf.

4 Августин Р. Р. Теоретико-методологічні засади та прикладні інструменти державної політики системної детінізації економічних відносин в Україні: монографія. Тернопіль: Крок, 2017. 309 с.